

בלק

זות, הוא בעצמו⁸, אמר לו הקב"ה רשע כבר קדמך אברהם אביהם לעקוד את יצחק בנו [שנאמר] וישכם אברהם בבקר ויחבוש את חמורו⁹.

אין מדרש¹⁰ וואלט מען לכאורה געקענט איינטייטשן, אז די הדגשה איז אויף מעלת הזריות¹¹ בזמן (און ערשט דערנאך קומט „הוא בעצמו“) וואס דריקט זיך אויס אין „ויקם בלעם בבקר“: וויבאלד דער אויבערשטער האט אים געזאגט „קום לך אתם“¹², האט בלעם געמיינט, אז בזכות זה וואס ער וועט מקיים זיין ציווי השם „לך“ בזריות, וועט זיך אים איינגעבן „לקלל את ישראל“¹³ (און כאטש אז מתחילה האט עס דער אויבערשטער נישט גע- וואלט, איז „שמא אפתנו ויתרצה“¹⁴ צוליבן זכות הזריות). און אויף דעם

א. אין פסוקי „ויקם בלעם בבקר ויחבוש את אתונו וילך עם שרי מואב“ שטעלט זיך רש"י אויף די ווערטער „ויחבוש את אתונו“ און איז מפרש „מכאן שהשנאה מקלקלת את השורה שחבש הוא בעצמו, אמר הקב"ה רשע כבר קדמך אברהם אביהם שנאמר² וישכם אברהם בבקר ויחבוש את חמורו“.

איז לכאורה נישט אינגאנצן גלאטיק: בלעם האט דאס געטאן (ווי רש"י הויבט אן) מצד „שנאה“ (צו אידן און שנאה) „מקלקלת את השורה“ — און דער המשך³ „אמר הקב"ה רשע כבר קדמך אברהם אביהם“ — רעדט וועגן א רצון מקיים זיין ציווי השם?

דעם ענין פון „שנאה מקלקלת את השורה“ ביי בלעם, געפינט מען אין א צאל ערטער בחז"ל, אבער דער המשך „אמר הקב"ה כו“ (ווי אין פרש"י) ווערט געבראכט נאר אין מדרש אויפן ארץ⁵ — וזה לשונו⁶: „וישכם קדם ועמד בזרי-

(8) ובתנחומא (ותנחומא באבער) שם (במקום קדם . . בעצמו): וכי לא ה" לו עבד ולא שפחה אלא מרוב שנאה ששנא את ישראל קדמתו ועמד בזריות הוא בעצמו.

(9) כ"ה בתנחומא. וראה גם סוף הערה 3 — ב' נוסחאות אלו בפרש"י.

(10) ועד"ז בתנחומא הנ"ל — אף שמפורש שם (כנ"ל) מרוב שנאה ששנא את ישראל.

(11) להעיר שבת"א ותיביע תרגמו ויחבוש (את אתונו) — וזריו (ית אתני). וכן תרגמו (וירא שם) „ויחבוש את חמורו של אברהם (אבל בפרש"י שם פ"י „וישכם“ — נזדרז למצוה. ועל תיבת „ויחבוש“ פ"י — „הוא בעצמו ולא צוה לאחר מעבדיו שאהבה מקלקלת השורה. וראה לקמן בפנים). משא"כ בפ' תצוה (כט, ט) „וחבשת להם מגבעות“ תרגמו באופן אחר. וראה ספר השרשים לר"י בן ג'אנא ולהרד"ק ערך חבש. ואכ"מ.

(12) כב, כ.

(13) לשון חז"ל בביר שבהערה 4.

(14) לשון רש"י פרשתנו שם.

(1) פרשתנו כב, כא.

(2) וירא כב, ג.

(3) בדפוס ראשון ובב' כתי" רש"י (שתח"י) ליתא ההמשך „אמר הקב"ה כו“. אבל בדפוס שני וכתי" כתי" רש"י הובא גם ההמשך, כפנים (אלא שבכמה מהם ליתא „שנאמר“). וראה לקמן הערה 9.

(4) סנהדרין קה, ב; ב"ר פניה, ה; וראה מכילתא בשלה (יד, ו) — הובאו לקמן בפנים (סעיף ג' וה').

(5) במדבר פ"ב, יב בסופו. תנחומא (ותנחומא באבער) פרשתנו ח (א).

(6) במדבר שם.

(7) כ"ה במדבר שלפנינו. ובתנחומא (ועד"ז בתנחומא באבער) הלשון: מיד השכים בבקר שנאמר ויקם בלעם בבקר ויחבוש את אתונו (וכנסמן ברש"י במדבר שם).

ציווי ה': אדרבה, דערפון וואס דער אוי-
בערשטער האט אים געווארנט און גע-
זאגט „הואיל ואת רוצה לילך ליאבד מן
העולם קום לך“ האט בלעם קלאר גע-
וואוסט, אז זיין גיין איז היפך ציווי ה'.

אעפ"כ וואלט מען אין מדרש גע-
קענט איינלערנען (בדוחק גדול עכ"פ),
אז די זריות פון בלעם איז געווען ע"ד
ווי א תנועה פון מפקיר זיין נפשו
(בניגוד צו מסירת נפש מצד הקדושה).
אז כאטש דער אויבערשטער האט אים
געזאגט אז ער גייט „ליאבד מן העולם“,
איז ער געגאנגען בזריות און מיט דעם
געמיינט ממשיך זיין אויף זיך כוחות
הטומאה וכו'. און אויף דעם „אמר לו
הקב"ה רשע כבר קדמך אברהם אביהם“
אין דער מסירת נפש פון „לעקוד את
יצחק בנו“ (וואס איז אין א פרט גרע-
סער ווי מס"נ זיך בעצמו).

אבער בנוגע לפי רש"י, איז

(א) כנ"ל, רעדט ער בכלל ניט וועגן
זריות — ער ברענגט ניט פון פסוקי
„ויקם בלעם בבוקר וגו'“

(ב) ער ברענגט ניט דעם ענין אז דער
אויבערשטער האט אים געזאגט אז ער
גייט „ליאבד מן העולם“, ואדרבה —
רש"י זאגט אין פריערדיקן פסוק „אם
לקרוא לך — אם הקריאה שלך וסבור
אתה ליטול עלי שכר קום לך אתם“.

(ג) ער איז ניט מפרט אז דאס איז פאר-
בונדן מיט דעם וואס אברהם „הלך
לעקוד את יצחק“²⁰.

ג. די תמי' ווערט נאך גרעסער:

דער תוכן הענין פון „שנאה מקלקלת

„אמר לו הקב"ה“, אז אין דעם ענין
הזריות „כבר קדמך אברהם אביהם“.

אין פרש"י אבער ווערט אינגאנצן ניט
גערעדט וועגן זריות (ובפרט — בזמן),
און די הדגשה איז נאך אויפן „חבש הוא
בעצמו“ און אז דאס קומט נאך מצד
„שנאה מקלקלת את השורה“ — איז ניט
מובן, וואס פאר א „זכות“ האט בלעם
געמיינט צו האבן דורך א פעולה וועל-
כע קומט מצד „שנאה“¹⁹?

ב. זאת ועוד:

לאחר העיון במדרש הנ"ל זעט מען,
אז אויך אין מדרש קען מען ניט איינ-
לערנען דעם פירוש הנ"ל (אז בלעם'ס
חשבון איז געווען אז צוליב זיין זריות
וועט ער קענען זאגן היפך הברכות):

אין מדרש¹⁶, קומט די דרשה הנ"ל
בהמשך צו דעם וואס רעדט זיך פריער
— „שבדרך שאדם רוצה לילך בו
מוליכין אותו שמתחילה נאמר לו לא
תלך כיון שהעין פניו להלך הלך שכן
כתיב¹⁷ ויחר אף אלקים כי הולך הוא
אמר לו הקב"ה רשע איני חפץ באיבודן
של רשעים הואיל ואת רוצה לילך
ליאבד מן העולם קום לך ואך את הדבר
ללמדך שבהתראה הלך¹⁸ מיד וישכם
כו", כנ"ל.

דערפון איז מובן, אז זיין כוונה דער-
ביי איז ניט געווען מצד זריות אין קיום

(15) במלכת הקודש על פרש"י כאן מפרש
בפרש"י כדלעיל במדרש. אבל — אין זה משמע כלל
בפרש"י, כנפנים.

(16) במדבר' ועד' בתנחומא (וראה גם תנחומא
באבער).

(17) פרשתנו שם, כב.

(18) במדבר' (ותנחומא באבער) ה' אפשר
לפרש (בדוחק עכ"פ), ללמדך שבהתראה הלך
שקאי על ההתראה ד. ואך את הדבר שמתחיל ענין
בפ"ע. אבל הלשון בתנחומא, וכתיב ואך את הדבר
המשך ללפני — איא לפרש כן.

(19) בדבור המתחיל.

(20) וכי' בדפוס שני רובכ כתי' רש"י (שתח"י).
אבל בא' מכת"י רש"י (שתח"י): כבר קדמך אברהם
אביהם לעקידת יצחק בנו שנאמר כו'.

איז לכאורה דער תוכן פון „כבר קדמך אברהם“,

אבער רש"י זאגט „אמר הקב"ה רשע כבר קדמך“, וואס מיינט אז דער „ויחבש את אתונו“ איז געווען מיט א כוונה מיוחדת מצד בלעם (וואס אויף דעם איז געווען דער ענטפער כבר קדמך) — משא"כ לשון המדרש „תבוא חבשה ותעמוד על חבשה“, וועלכע ווייזט ניט אז די פעולה פון בלעם („ויחבש“) האט אין זיך א כוונה.

ד. ויש לומר הביאור בזה:

בלק האט געדונגען בלעם'ען כדי „לכה נא ארה לי את העם הזה“²⁶. נאכ-דעם אבער ווי דער אויבערשטער האט אים ניט געלאזט גיין²⁷ און דערנאך האט ער אים (סו"ס) געזאגט¹² „ואך את הדבר אשר אדבר אליך אותו תעשה“ איז דאס וואס „אעפ"כ וילך בלעם“ — ווארום ער האט געטראכט „שמא אפתנו ויתרצה“¹⁴ לקלל ח"ו אידן: אדער דורך מקטרג זיין אויף אידן — ע"ד ווי רש"י זאגט וויי-טער²⁸, אז נאכדעם ווי בלעם האט גע-זען אז דער אויבערשטער „לא יחפוץ לקללם“ (נאר פארקערט, צו בענטשן זיי און ער — בלעם עצמו — האט עס גע-טאן צוויי מאל), האט ער געזאגט „אזכיר עוונותיהם והקללה על הזכרת עוונותיהם תחול“; און ווי רש"י זאגט²⁸ אויף די ווערטער „וישת אל המדבר פניו — כתרגמו“, וואס ער זאגט „ושוי לקבל עגלא דעבדו ישראל במדברא אפוייה“, אז ער האט דערמאנט דעם חטא העגל.

עד"ז בנדו"ד: אין דער פעולה פון „חבש הוא בעצמו“ איז געווען א טעם

את השורה“ (ועד"ז אהבה מקלקלת את השורה, ווי ס'איז געווען ביי אברהם) ברענגט זיך, כנ"ל, בכ"מ בדברי חז"ל —

(א) אין גמרא²¹ אויפן פסוק „ויקם בלעם בבוקר ויחבש את אתונו“, זאגט ר' שמעון ב"א: „אהבה מבטלת שורה של גדולה מאברהם דכתיב וישכם אברהם בבוקר, שנאה מבטלת שורה של גדולה מבלעם שנאמר ויקם בלעם בבוקר ויחבש את אתונו“,

אבער (1) די גמרא רעדט ניט וועגן „קדמך אברהם“; (2) דער לשון אין גמרא („שנאה מבטלת שורה של גדולה“) איז ניט ווי אין רש"י ומדרש „מקלקלת השורה“²².

(ב) אין מדרש²³: „אהבה מקלקלת את השורה. . דכתיב וישכם אברהם בבוקר וגר' ולא ה' לו כמה עבדים אלא אהבה מקלקלת את השורה ושנאה מקלקלת את השורה שנאמר ויקם בלעם בבוקר ויחבש את אתונו ולא ה' לו כמה עבדים אלא שנאה מקלקלת את השורה“.

ולאח"ז שטייט אין מדרש: „אר"ש בן יוחאי תבוא חבשה ותעמוד על חבשה, תבוא חבשה שחבש אברהם אבינו לילך ולעשות רצונו של מקום של מי שאמר וה' העולם²⁴ וישלח אברהם את ידו וגר'²⁵ ותעמוד על חבשה שחבש בלעם לילך ולקלל את ישראל“ — וואס דאס

(21) סנהדרין שם.

(22) וראה שינויי נוסחאות בדק"ס סנהדרין שם.

(23) ב"ר שם.

(24) כיה בביר לפנינו. והלשון צ"ע (וגם הוא כעין הכפלה). וביליש עה"פ (רמז צו) משמיט של מקום. וראה חלופי נוסחאות בביר הוצאת תיאודור אלבק.

(25) וירא כב, י.

(26) פרשתנו שם, 1.

(27) שם, יב.

(28) כד, א.

וועט דער זכות פון אברהם ניט דער-
לאזן אז דער ענין פון „חבש הוא
בעצמו“ (מצד שנאה מקלקלת כו') זאל
עפעס אויפטאן.

און ווי מ'זעט עס ווייטער בהמשך
הפרשה, וואו ס'איז נאכאנאנד דער-
מאנט געווארן זכות אבות כלפי די אידן
— סיי בהליכתו של בלעם³⁴, סיי אין
זיינע דבוריו און מעשים — אז ער האט
זיך געפרוואוט פארמעסטן מיט די
פעולות און זכויות פון די אבות³⁵; און
אזוי אויך בברכותיו³⁶ (וואס, ווי רש"י
ברענגט³⁷, „מברכותיו של אותו רשע אנו
למדים מה ה' בלבו לקללם“).

נאכמער: ניט נאר האט זיין קטרוג
בענין זה, „שנאה מקלקלת השורה“, ניט
געקענט חל זיין מצד דעם זכות פון
אברהם, נאר וויבאלד אז „אהבה
מקלקלת את השורה“ איז געווען ענינו
של „אברהם אביהם“ איז דאס אויך גע-
קומען בירושה לבניו אחרינו³⁸; און דאס
וואס לפעמים האט געטראפן, אז ביי זיי
איז די הנהגה געווען ניט באופן זה
(אדער אפילו באופן הפכי), איז עס ביי
זיי נאר א דבר חיצוני³⁹, ניט זייער טבע
ח'ו ורגילות — ואדרא זיי האבן
בירושה א טבע פון אהבה להשם ביו אן
אהבה גדולה וועלכע „מקלקלת את
השורה“!

ה. מענינים מופלאים שבפירוש
רש"י:

(34) פרש"י כב, כו.

(35) פרש"י כג, ד. וראה יפה תואר (השלם) לביר
פניה שם.

(36) פרש"י שם, ט.

(37) כד, ו (מסנהדרין קה, ב).

(38) להעיר מפרש"י ר"פ וארא: וארא — אל
האבות. ראה לקו"ש ח"ג ע' 860. חט"ז ע' 52. ועוד.

(39) ראה רמב"ם הל' גירושין ספ"ב. וראה לקו"ש
ח"ז ע' 55. ושי"נ.

גלוי — „שנאה מקלקלת וכו“; בלעם
איז דאך אבער געווען א „קוסם“²⁹, האט
ער אין דעם אויך³⁰ געהאט א באהאל-
טענע כוונה ומטרה — מיט זיין „קלקול
השורה“ האט ער געמיינט צו מקטרג³¹
זיין אויף אידן דורך³² אנדייטן אויף די
אלע הנהגות פון אידן אין מדבר וואס
זיינען געווען אינעם אופן פון „קלקול
השורה“ און דערמיט ארויסברענגען
דעם היפך האהבה ח'ו (פון אידן צום
אויבערשטן, ובמילא) פון אויבערשטן צו
אידן.

און אויף דעם „אמר הקב"ה רשע כבר
קדמך אברהם אביהם“, אז זיין קטרוג
דורך דערמאנען די הנהגות פון בני
ישראל קאן ניט חל זיין, ווייל „כבר
קדמך אברהם אביהם“, וואס ביי אים איז
געווען „חבש הוא בעצמו“ ובאופן פון
„אהבה מקלקלת השורה“³³, און במילא

(29) בפרש"י פרשתנו כב, ה נקרא בלעם נביא.
ועד"ז שם, ח. אבל בפרש"י כג, כד הביא הכתוב
(יהושע יג, כב) ואת בלעם בן בעור הקוסם גוי (וראה
גם פרש"י שם, יד בדי"ה הב'): ובפרש"י כב, ז:
וקסמים בידם — „שלא יאמר אין כלי תשמישי עמי“.
וראה פרש"י מטות (לא, ו): שהי' בלעם עמהם
ומפריה מלכי מדין בכשפים. וראה סנהדרין ק',
סע"א „בתחילה נביא ולבסוף קוסם“ (וראה פרש"י
פרשתנו כד, יד). וראה נור הקודש שבהערה הבאה.
צפעי' עה"ת פרשתנו כב, לח.

(30) להעיר מנור הקודש (השלם) לביר פייט, כ.

(31) ראה לקו"ש תצא רד"ה ולא אבה היא (לח),

ג): שיש מקטרגים שמקטרגים על ישראל כו' וזהו
נק' בחי' בלעם שכך הי' דרכו של בלעם גי' כו'.

(32) ראה גם לקו"ש שם. ולהעיר מפרש"י לעיל
ב' אחרי (טז, ד): אינו משמש בפנים בשמונה בגדים
שהוא משמש בהם בחוץ שיש בהם זהב לפי שאין
קטיגור נעשה סניגור. ועד"ז ב' חוקת (יט, כב)
מיסודו של ר' משה הדרשן „ולפי שאהרן עשה את
העגל לא נעשית עבודה זו על ידו שאין קטיגור
נעשה סניגור“. וראה בצד החיוב — פרש"י תצוה
כה, יב: ברכה לג, ב.

(33) פרש"י וירא שם, ג.

"קלקול", ניט מיט תיקון⁴⁵; בשעת מ'זאגט אבער אז דאס ווערט געטאן "בשמחה". לכבוד המקום" וכי"ב, איז עס מדגיש, אז דאס איז א פעולה של שמחה של כבוד המקום אדער כבוד אביו. ועד"ז להיפך — בנוגע צו בלעם ופרעה.

ויש לומר, אז די נפק"מ בזה להלכה איז — צי אויף דעם איז דא א חיוב (גמור): מען איז מחויב בכבוד המקום, אביו וכו' (ובמילא דארף זיין — עבדו את ה' בשמחה) — משא"כ לקלקל את השורה⁴⁶.

ו. אין פירוש רש"י על התורה, הגם אז ביי אלע פיר פאלן איז ער מדגיש די זעלבע נקודה, אז זיי האבן עס געטאן אַלײן (ניט ע"י עבדים וכי"ב), איז ער אבער משנה אין זייערע לשונות:

ביי אברהם איז ער מפרש, "ויחבש הוא בעצמו ולא צוה לאחד מעבדיו שהאבה מקלקלת השורה": און עד"ז בצד ההפכי, אינעם ענין פון "שנאה מקלקלת את השורה" ביי בלעם'ס בפרשתנו.

אָבער באַ יוסף'ס זאָגט רש"י, "הוא עצמו אסר את הסוסים למרכבה להזדרז לכבוד אביו", ע"ד ווי אין מכילתא. און ביי פרעה איז ער מפרש בלויז, "הוא בעצמו".

ד.ה. ביי אברהם ולהבדיל באַ בלעם, איז עס דער ענין פון קלקול השורה, משא"כ ביי יוסף איז עס דער ענין פון

בנוגע דעם ענין פון "שנאה מקלקלת את השורה" און "אהבה מקלקלת את השורה" ווערן געבראכט אין מדרש⁴⁷ צוויי דוגמאות — סיי ביי אהבה און סיי ביי שנאה:

ביי "אהבה" ברענגט דער מדרש די דוגמא הנ"ל פון אברהם, און אויך פון יוסף, "שנאמר" ויאסור יוסף מרכבתו ויעל לקראת ישראל אביו וכי לא הי' ליוסף כמה עבדים אלא אהבה מקלקלת את השורה⁴⁸.

און ביי שנאה ברענגט ער (נוסף אויף דער דוגמא פון בלעם'ען) אויך די דוגמא פון פרעה, "דכתיב" ויאסור את רכבו ולא הי' לו כמה עבדים אלא שנאה מקלקלת השורה".

אויך אין מכילתא⁴⁹ רעדט זיך וועגן דעם זעלבן תוכן, מיט די זעלבע פיר דוגמאות, אבער ניט בלשון "אהבה (שנאה) מקלקלת השורה", נאָר בלשון: "ארבעה אסרו בשמחה אברהם אסר בשמחה שנאמר וישכם גו'.. אלא לכבוד המקום יוסף אסר בשמחה שנאמר ויאסור אלא לכבוד אביו בלעם אסר בשמחה שנאמר.. פרעה אסר בשמחה כו'".

דער אונטערשייד בתוכן צווישן די לשונות — צי די פעולה איז מצד "מקלקלת השורה", אדער מחמת "שמחה . . לכבוד" (וכי"ב) — איז:

ווען א זאך ווערט געטאן באופן של "קלקול השורה" (צוליב אהבה אדער שנאה) איז דאס א פעולה פארבונדן מיט

45) להעיר מפי' רש"י פסחים סה, א ד"ה אגב זריזותיה.

46) ולהעיר מהדעות דס"ל דורזין הוי חיוב גמור ואם לא הקדים הוי כמבטל מצוה (ראה אנציקלופדי' תלמודית ערך זריזין מקדימין למצות בתחלתו); משא"כ בפעולה הדורשת קלקול השורה, אין לחייב אדם ע"ז. ועצ"ע.

47) ב"ר שם.

48) יגש מו, כט.

49) וכ"ה במדרש לקח טוב ויגש שם: הוא בעצמו לפי שהאהבה מקלקלת השורה של גדולה.

43) בשל יד, ו.

44) בשל שם.

לברכה כי אהבך ה' אלקיך⁵⁰, דאס איז די נקודה⁵¹ תיכונה פון אלע פרטי הסיפור וועגן בלעם כו', וועלכע זיינען מדגיש דעם ענין פון הפיכת הקללה לברכה.

ומובן, אז אויך דאס וואס תורה דער- ציילט וועגן דער „שנאה מקלקלת את השורה“ פון בלעם⁵², איז אויך דער- פאר וואס דאס איז צוליב דער ברכה. והביאור:

עבודת האדם בכללות איז אין די צוויי קוים פון סור מרע און עשה טוב; סור מרע קומט מצד דער שנאה צו רע, צו אלע ענינים וועלכע זיינען היפך רצון העליון⁵³; און עשה טוב — מצד דער אהבה לה', „כי המקיימן באמת הוא האוהב את שם ה' וחפץ לדבקה בו באמת“⁵⁴.

און אין דעם גופא זיינען דא חילוקים: א שנאה און מיאוס ברע וואס איז בהגבלה, און אזוי אויך אהבת ה' בהגבלה; און א שנאה וועלכע איז שלא בהגבלה, שלא כפי השורה, און עד"ז און אהבה רבה לה' שלא כפי השורה, העכער ממדידה והגבלה⁵⁵.

און בענין זה איז רש"י מדגיש, אז די אהבה בלתי מוגבלת פון א אידן צו מקיים זיין רצון השם, ביז אז דער קיום המצוה איז שלא ע"פ מדידה והגבלה וחשבון, קומט פון „אברהם אביהם“, וואס אהבתו לה' איז געווען העכער פון מדידה וגבול⁵⁶, „אהבה מקלקלת את

כבוד אביו (ועד"ז להבדיל ביי פרעה), כנ"ל.

ועפ"ז איז מובן

(א) וואס רש"י איז מדגיש בפרשתנו „מכאן שהשנאה מקלקלת את השורה“, וואס דערמיט מיינט ער שולל זיין אז דער „ויאסור את רכבו“ („הוא בעצמו“) ביי פרעה איז ניט געווען (ווי שיטת המדרש) אז ענין של קלקול, נאר אדרבא — א חשבון של ריוח גדול (כדי צו פועל זיין על כל עבדי און זיי זאלן מיטגיין מיט אים, ווי רש"י זאגט דארט) בהמשך פירושו אויף „ואת עמו לקח עמו“ — „משכם בדברים לקינו וגטלו ממנו“ ושלחנם כו' ואני לא אתנהג עמכם כשאר מלכים כו' אני אקדים לפניכם וכו', אדער צוליב דעם חשבון צוריק באקומען ממנום כו')⁵⁷.

(ב) פארוואס ברענגט רש"י ניט בסיום פירושו (דא בפרשתנו) אז „(קדמך אברהם אביהם) לעקוד את יצחק בנו“, ווי אין מדרש — ווייל לויט רש"י איז די הדגשה דא אויף דעם ענין פון „אהבה מקלקלת את השורה“, און ניט דער ציווי חיובי (לעקוד כו')⁵⁸.

ז. פון יינה של תורה אין פירוש רש"י:

דער תוכן פון גאנץ פרשת בלק איז — „ולא אבה ה' אלקיך לשמוע אל בלעם ויהפוך ה'א לך את הקללה

(50) תצא כג, ו.

(51) ראה בארוכה לקו"ש חכ"ג ע' 170 ואילך.

(52) ראה תניא פ"ד.

(53) תניא פ"ד.

(54) בפרטיות בחי האהבה שהיא ירושה לנו מאבותינו היא בחי אהבה מסותרת (תניא פ"ח י"ט. ועוד). וראה ספר הערכים חב"ד בערכו ע"ז דרגת אהבה זו.

(47) בפי' בשלח (ממכילתא שם. וראה גם שם לפנינו: וכיון שראו כו').

(48) ראה גם יפה תואר (השלם) לביר שם ד"ה דלתיב ויארסו. אבל ראה מלאכת הקודש על פרשי' בשלח שם.

(49) להעיר שבא' מכת"י רש"י (שתח"י) מסיים „כדי לעשות רצוני“.

דער גאנצער וועלט, „מלאו את הארץ וכבשוה“⁵⁸, די דברים המותרים פון וועלט, זאל מען זיי כובש זיין און אריינברענגען לרשות הקדושה.

ווען עס רעדט זיך אבער וועגן „אתונו של בלעם“, די ענינים פון רע דלעוויז (גקה"ט), וואס מ'קען זיי נישט מברר זיין, ביי זיי דארף זיין דער יחס והנהגה פון „שנאה מקלקלת את השורה“, באופן של דחי'.

ה. דאס איז אבער נישט מספיק: „ויהפוך ה"א לך את הקללה לברכה“ מיינט דאך⁵⁹ אז די קללה גופא ווערט נתהפך לברכה — דער ענין פון את-הפכא, זדונות נעשו לו כזכיות, אז דער רע ווערט נתהפך לטוב — און נישט נאר אז אַנשטאַט דער קללה איז געקומען א ברכה.

ויש לומר הביאור בזה בעבודת האדם: „שורה“, „שורת הדין“, מיינט ווי די ענינים פירן זיך דורך ע"פ סדר וטעם ודעת, ע"פ סדר דקדושה [ובפרט ווי רש"י זאגט דא „שורה“ סתם, נישט „שורה של גדולה“⁶⁰]: און אויב ס'איז ח"י דא דער „קלקול השורה“ הבלתי רצוי, מ'גייט אראפ פון דער „שורה“ של קדושה, חטא ופגם ועבר את הדרך, וואס דאס נעמט זיך פון דער „שנאה“ (— די שנאה פון לעוויז צו קדושה, פון יצה"ר צו יצה"ט) — איז כדי לתקן זה דארף זיין „קלקול השורה“ לצד הטוב⁶¹.

השורה“ און וואס דערפאר⁶² איז הנהגתו געווען — „וישכם אברהם בכוקר ויחבוש את חמורו“.

און וויבאלד אז „קדמך אברהם אביהם“, האט דאס גע'פועלט'ט אז נישט נאר האט בלעם'ס „שנאה מקלקלת את השורה“ נישט געהאט דעם כח צו גורם זיין א קטרוג אויף אידן, נאר אדרבה — דאס האט מהפך געווען און געגעבן דעם כח, אז אויך ביי אידן זאל זיין די „שנאה מקלקלת את השורה“, די שנאה צו רע ודברים בלתי רצויים באופן של תכלית השנאה, ובמילא איז די שלילה וזוהרות אין סור מרע באופן של „קלקול השורה“ — למעלה ממדידה והגבלה.

און די צוויי אופנים זיינען נישט נאר בנוגע קיום המצות (סור מרע ועשה טוב) מצד הגברא, נאר אויך בשייכות צו זייער אויפטו אין וועלט, און ווי מרומז אין די פסוקים גופא: ביי אברהם שטייט „ויחבוש את חמורו“, וואס דאס איז מרמז אויפן „חומר“ הגוף — וכתורת הבעש"ט הידועה⁶³: „כי תראה חמור, כאשר תסתכל בעיון בהחומר שלך שהוא הגוף כו' עוזב תעזוב עמו — לברר את הגוף ולזככו ולא לשברו כסיגופים“.

און דאס איז דער תוכן פון „ויחבוש את חמורו“, ווי דער ש"ך (על התורה)⁶⁴ איז מפרש „שכבש החומר“ — נישט צו צעברעכן דעם גוף, נאר צו כובש ומברר זיין דעם חומר הגוף, אים איינשפאנען און אויסנוצן דעם גוף אין עבודת השם; ועד"ז דעם „חומר“ במובן הכללי פון

(58) בראשית א, כה.

(59) ראה לקו"ת תצא שבעה ערה 31 (לט, סע"ד

ואיל"ד).

(60) כלשון הגמרא — הובא לעיל סעיף ג.

(61) וראה ספר המאמרים באתי לגני — דשנת השית (פ"ג וה'): תשי"ג (בתחלתו. שם פ"ז): תשי"ד (בתחלתו) ועוד — ע"ד הפיכת שטות דלעו"ז ע"י שטות דקדושה.

(55) להעיר גם מאגה"ק סכ"א.

(56) כתר שם טוב (הוצאת קה"ת) בהוספות סט"ז.

ושי"ג.

(57) פ' וירא שם. וראה גם עקידה ואברבנאל שם

בארוכה.

ט. און דאָ זעט מען די „ענינים מופלאים“ אין „ינה של תורה“ שבפירוש רש״י:

דער גאַנצער תוכן פון דער פרשה פון בלק איז, אַז טראָץ דעם וואָס בלק האָט געדונגען בלעם'ען צו מקלל זיין אידן, איז אָבער די תוצאה דערפון געווען (ניט נאָר בײַטול הקללות, נאָר גאַנצער) אַז די קללות זיינען געוואָרן אַן ענין פון ברכה, ובלשון הכתוב (הנל) „ולא אבה ה'א לשמוע אל בלעם ויהפוך ה'א לך את הקללה לברכה כי אהבך ה'א“.

און דאָס איז מרומז בפירוש רש״י — גלייך ביי דער ערשטער פעולה, וואָס בלעם האָט געטאָן, בהתחלת הליכתו „לקלל את ישראל“ — אַז דער „ויחבוש את אתונו“, די „שנאה מקלקלת את השורה“, איז גלייך נתבטל ונתהפך גע-וואָרן דורך דעם וואָס „כבר קדמך אברהם אביהם“, דורך דער אהבה מקלקלת את השורה פון אידן צום אוי-בערשטן, וואָס די אהבה מלמטה האָט ממשיך געווען (כמים הפנים לפנים) אויך מלמעלה דעם „ויהפוך גו' את הקללה לברכה כי אהבך ה' אלקיך“⁶⁶.

(משיחת ש״פ חו״ב תשמ״ב)

— די תשובה מאהבה רבה⁶² וואָס איז העכער פון דער מדידה והגבלה פון דער „שורה“ דקדושה.

און דאָס איז דער „כבר קדמך אברהם“: דורך דער אהבה רבה (ומסירת נפש) פון אברהם אבינו (וואָס דאָס קומט בירושה צו כל או״א בישראל) איז מען מהפך לקדושה אויך דעם „קלקול השורה“ הבלתי רצוי, וועלכער קומט דורך די שנאה לקדושה. דהיינו, אַז די ניצוצי הקדושה וואָס ע״פ שורה דקדושה קען מען זיי ניט מברר זיין — וואָרום די ניצוצי קדושה וועלכע זיינען אַראָפּגעפאלן אין דברים האסורים פון ג' קליפות הטמאות קען מען ע״פ תורה ניט מברר זיין (ואדרבה⁶³, ע״פ תורה דארף מען זיי מדחה זיין⁶⁴) — איז דורך „תשובה גדולה“. . . שהיא תשובה מאהבה מעומקא דלבא באהבה רבה וחשיקה ונפש שוקקה לדבקה בו ית״ו, ווערן אויך זיי נתעלה און נתהפך לקדושה, כמבואר אין תניא⁶⁵ (אַז די זדונות ווערן נתהפך לזכיות ממש).

(62) תניא פ״ו.

(63) ראה תניא שם ואילך.

(64) ראה לקו״ת שה״ש ו, ד.

(65) פ״ו. וראה בארוכה דרמ״צ קצא, א ואילך —

דוהי המעלה דבע״ת לגבי צדיקים.

(66) ראה לקו״ת תצא שבעה ערה 31.

בלק ב

רשב"ם, רמב"ן, רלב"ג ועוד) מפרש די ווערטער „מראש צורים אראנו" כפשוטן, אז בלעם איז דעמאלט געשטאנען אויף א שפיץ בארג („ראש צורים") פון וואנעט ער האט געזען די אידן („אראנו"), און זעענדיק זיי האט ער זיי משבח געווען — „הן עם לבדד ישכון גו".

רש"י אבער שטעלט זיך אויף די ווער-טער „כי מראש צורים אראנו" און איז מפרש (ע"ד ווי אין מדרש⁶): אני מסתכל בראשיתם ובתחלת שרשיהם ואני רואה אותם מיוסדים וחזקים כצורים וגבעות הללו על ידי אבות ואמהות.

איז אינגאנצן ניט מובן: פארוואס לאזט אפ רש"י דעם פירוש הפשוט פון „מראש צורים אראנו"? און טייטשט די ווערטער לויט א דרש?⁷

ב. מפרשים⁸ זיינען מבאר, אז לויטן פירוש הפשוט איז שווער — וואס איז דא נוגע צו דערציילן וואו בלעם איז דעמאלט געשטאנען? און דערפאר זאגט מען (און דרש'נט דער מדרש), אז אויך

א. מ'האט שוין גערעדט כמה פעמים, אז ענינו פון פירוש רש"י על התורה איז צו מפרש זיין פשוטו של מקרא (ווי רש"י זאגט בכמה מקומות בפירושו¹). און אין די ערטער וואו רש"י ברענגט אן „אגדה" — איז עס ווי רש"י אליין זאגט²: ואני לא באתי אלא (לפשוטו של מקרא ו)לאגדה המיישבת דברי המקרא דבר דבור על אופניו.

דאס הייסט, אז רש"י ברענגט אן אגדה בלויז א) ווען עס איז דא א שווערקיט אין פשט המקרא וואס פא-דערט א ישוב, און ב) די „אגדה (איז) מיישבת דברי המקרא";

משא"כ אין די ערטער וואו דער מקרא קען געטייטשט ווערן כפשוטו ממש אן קיין שווערקיט — ברענגט ניט רש"י קיין „אגדה" (אפילו ניט אזא אגדה וואס „פאסט" אריין אין לשון המקרא „דבר דבור על אופניו").

עפ"ז ווערט א תמי גדולה בנוגע א פסוק בפרשתנו, וואו מען געפינט אז (רוב) פשטנים זיינען עס מפרש כפירושו הפשוט, און דוקא רש"י איז עס מפרש (לכאורה) לויט א דרש!

צווישן די ערשטע זיכורים וואס בלעם האט געזאגט בשבחם של ישראל, איז דער פסוק³ — „כי מראש צורים אראנו ומגבעות אשורנו הן עם לבדד ישכון גו". זיינען פשטנים⁴ (אבן עזרא⁵,

(6) תנחומא פרשתנו יב. במדבר פ"כ, יט. זהר פרשתנו יב. ב. וראה לקמן סעיף ג ובהערות שם.

(7) ולהעיר מהקדמת רש"י לשה"ש: אין לך מקרא יוצא מידי פשוטו ומשמעו ואע"פ שדברו הנביאים דבריהם בדוגמא צריך ליישב הדוגמא על אופניו ועל סדרה.

(8) ודוחק לומר שהוא לתרץ הכפל „מראש צורים אראנו ומגבעות אשורנו" — כי בלעם דיבר במליצה ושרי כו' שבזה רגיל לכפול הענין במלות שונות. אבל ראה לקו"ש ח"ג ע' 78 הערה 4. חל"א ע' 79 ואילך.

(9) ראה גם בחיי כאן: על דרך הפשט הוא המקום הגבוה כו' ועל דרך הדרש צורים אלו האבות כו'.

(10) פי מהרזו לבמדבר שם.

(1) בראשית ג. ח. שם, כד. ובריבוי מקומות.

(2) בראשית ג. ח.

(3) פרשתנו כג. ט.

(4) וכו"ה בת"א.

(5) בפירושו הראשון. וראה לקמן הערה 45.